
ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
STUDIA PEDAGOGICZNE z. 17
Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna 1990 /5/

KRYSTYNA LENARTOWSKA
WSP w Bydgoszczy

POTRZEBA I MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTYWANIA KONCEPCJI PEDAGOGICZNEJ
FREINETA W PRZYGOTOWYWANIU NAUCZYCIELI KLAS POCZĄTKOWYCH

Nauczanie początkowe jest specjalnością niezwykle złożoną i trudną. Nauczyciel klas niższych to specjalista, który zdaniem Tadeusza Wróbla:

- potrafi objąć całokształt wielostronnych potrzeb i reakcji dzieci,
- jest głęboko zainteresowany rozwojem uczniów i jako serdeczny, rozumny opiekun-wychowawca rozwija w nich dyspozycje twórcze,
- potrafi bacznie obserwować reakcje dzieci i zdawać sobie z nich sprawę, aby równocześnie odpowiednio działać,
- jest wielokierunkowym specjalistą w rozumieniu przygotowania rzeczowego,
- posiada w dużym stopniu umiejętność modyfikowania swojego postępowania metodycznego pod względem dydaktycznym i wychowawczym¹.

W wyższych szkołach pedagogicznych i uniwersytetach nauczycieli specjalistów w zakresie nauczania początkowego przygotowuje się:

- w toku 5-letnich jednolitych studiów magisterskich na studiach dziennych i zaocznych,
- poprzez 3-letnie zaoczne studia magisterskie po ukończonym 2-letnim studium nauczycielskim o specjalności nauczania początkowego,
- na trzysemestralnych zaocznych studiach podyplomowych w przypadku, jeżeli podejmujący te studia nauczyciel pracuje w klasach niższych.

Na studiach podyplomowych mają możliwość pogłębiać i poszerzać swą wiedzę także nauczyciele nauczania początkowego z wykształceniem magisterskim.

Złożoność i rozległość specjalizacji w zestawieniu z ogólnymi wymaganiami, jakie stawia się współczesnemu nauczycielowi, pisze Jadwiga Walczyna, wymaga przemyślanego doboru treści kształcenia według kryteriów naukowych i metodycznych oraz określenia form organizacyjnych procesu przygotowania do zawodu². Studenci kierunku nauczania początkowego zgłębiają takie obszary wiedzy, które umożliwią im w przyszłości rzetelne i efektywne nauczanie i wychowywanie dzieci młodszych. Wiedza ta mieści się w blokach przedmiotów: filozoficzno-pedagogicznocno-psychologicznym oraz w bloku przedmiotów kwalifikujących od strony merytorycznej i sprawnościowej do realizacji celów i zadań nauczania początkowego.

Program nauczania podkreśla, że "praca dydaktyczno-wychowawcza w klasach I-III prowadzona w okresie szczególnej plastyczności psychiki dziecka i jego podatności na oddziaływania pedagogiczne, jest wielostronną działalnością, w której procesy nauczania-uczenia się, wychowywania i samowychowywania, kształcenia i samokształcenia oraz wszelkie formy pracy opiekuńczo-wychowawczej ściśle się ze sobą łączą i zmierzają do ukształtowania osobowości dziecka zgodnie z systemem wartości społeczeństwa socjalistycznego. Oznacza to, że w procesie dydaktyczno-wychowawczym należy mieć na względzie zarówno kształtowanie wartościowych postaw moralno-społecznych uczniów, jak i opanowanie przez nich odpowiedniego zakresu wiedzy i umiejętności"³.

Wagę i walor pracy dydaktyczno-wychowawczej określa także szczerą chęć pracy i działania dzieci w młodszy wieku szkolnym⁴. Koniecznym jest więc czynić bogatszymi treści nauczania, ukazywać rzeczywistość z różnych stron, uczyć w ściślejszym powiązaniu z życiem wdrażać do poznawania rzeczywistości w odpowiednich strukturach, poszerzać krąg zainteresowań, uczyć pokonywania trudności. Dobór treści nauczania winien być na tyle trudny, by mogły one stymulować rozwój dzieci młodszych, by ro-

dziły pozytywne motywy działania, przynosiły sukces, ponieważ tylko on zachęca do dalszego wysiłku. W klasach niższych należy każdemu dziecku zapewnić właściwy rytm rozwojowy, by każdy robił postępy, uczył współpracy i pracy celowej, planowej, efektywnej. Należy także już od lat najmłodszych rozwijać postawy twórcze, rozwijać zdolności dziecka. Wyniki badań empirycznych Edmunda Stuckiego wykazały, że zdolności dzieci młodszych można w klasach niższych nie tylko z powodzeniem rozwijać, lecz także rozwój ten przyspieszać⁵.

Skuteczność poczynań dydaktyczno-wychowawczych nauczyciela klas niższych zależy nie tylko od zasobu jego wiedzy teoretycznej. Istotne są tu umiejętności pedagogiczne, a także stosunek do pracy. W procesie przygotowywania nauczycieli specjalistów klas niższych i ich doskonalenia zawodowego w uczelniach wyższych idzie o kształtowanie u nich jak najbardziej twórczego stosunku do pracy, bowiem, jak stwierdza Jan Jakóbowski, tylko taki stosunek zagwarantuje istnienie tak ważnych aspektów sprawnej pracy pedagogicznej jak: rzetelność i dokładność, poczucie odpowiedzialności, wytrwałość w pokonywaniu trudności i doprowadzeniu pracy do końca, systematyczną dążność do modyfikacji i unowocześniania własnej pracy, głębokie angażowanie się w podejmowane zadania i role⁶.

Stefan Wołoszyn referując wyniki polskich badań nad przygotowywaniem do zawodu zwraca uwagę na te zabiegi, które zmierzają do kształtowania twórczych i innowacyjnych nastawień wśród kandydatów na nauczycieli. Nauczyciel musi być osobowością otwartą na postęp i innowacje oraz musi chcieć i umieć stale się dokształcać i doskonalić⁷.

Przygotowanie nauczycieli specjalistów do klas niższych wymaga zapoznawania ich z kierunkami nowoczesnych przemian w nauczaniu początkowym. Treściowym przemianom nauczania początkowego, nasyceniu programu nauczania dla klas I-III treściami nauki współczesnej i powiązaniu ze środowiskiem towarzyszą przemiany w dziedzinie metod kształcenia i organizacji pracy. Wymienić tu można dla przykładu metodę dźwiękowo-barwną w nauce czytania zastosowaną w ZSRR w elementarzu przez D.W.Elkonina

a spopularyzowaną w Polsce przez H.Meterową, metodę kolorowych liczb opracowaną przez G.Cuisenaire'a i C.Cattegno, spopularyzowaną w Polsce przez H.Moroza.

Metody nauczania podstawowych treści w klasach początkowych mogą opierać się o strategie nauczania, obejmując znacznie bogatsze niż dawniej formy pracy nauczycieli z uczniami, czy pracy indywidualnej uczniów. Metody problemowe w klasach niższych często przybierają postać metod sytuacyjnych, gierdy pomysłów czy gier dydaktycznych. Metody obliczone na wywoływanie doznań emocjonalnych poprzez kontakt dzieci z różnymi wartościami /wymienić tu można dla przykładu inscenizacje proponowane przez J. Awgulową i W. Świętek⁸ oraz improwizacje proponowane przez B.Mineyko⁹/, umożliwiają im przeżywanie tych wartości, dokonywanie ocen, kształtowanie się postaw moralno-społecznych i estetycznych oraz systemów wartości u małych uczniów.

Wincenty Okoń rozważając problem nowoczesności i tradycji w nauczaniu początkowym stwierdza, że teoria i praktyka kształcenia wczesnoszkolnego stanowią obszar, na którym stale dokonuje się przewartościowywanie pierwiastków tradycji i nowoczesności, jak też ich wzajemna harmonizacja. Tradycja jest i ciągle będzie źródłem inspiracji pedagogicznej, zwłaszcza ze względu na te wartości, które w niej nie były przejawem mody, lecz które rzeczywiście spełniały doniosłą rolę w edukacji młodych pokoleń¹⁰. Tych wartości poszukują studenci kierunku nauczania początkowego WSP w Bydgoszczy w myśli pedagogicznej Celestyna Freineta, w Ruchu Nowoczesnej Szkoły Francuskiej Technik Freineta. Problematyką tą jest zainteresowanie Koło Naukowe: Edukacja Wczesnoszkolna działające na kierunku nauczania początkowego. Z zainteresowaniem spotykają się wybrane techniki Freineta prezentowane podczas zajęć dydaktycznych na studiach dziennych, zaocznych, podyplomowych. Studenci podejmowali także i podejmują prace badawcze inspirowane myślą pedagogiczną Freineta, opracowaniami teoretycznymi, doświadczeniami i badaniami Aleksandra Lewina¹¹, Haliny Semenowicz¹²,

Wandy Frankiewicz¹³ i innych.

Rezultaty "doświadczeń poszukujących" absolwentów i studentów kierunku nauczania początkowego WSP w Bydgoszczy przedstawi Halina Smolińska. Wydaje się, że tego rodzaju działania wyzwalają u studentów i nauczycieli potrzebę stałego doskonalenia swej pracy dydaktyczno-wychowawczej w klasach niższych oraz poszukiwania coraz to innych źródeł inspiracji tak w tradycji pedagogicznej, jak i współczesnych teoriach naukowych.

PRZYPISY

- ¹T.Wróbel, Współczesne tendencje w nauczaniu początkowym, Warszawa PWN 1979 s.391
- ²J.Walczyna, Nauczyciel przedmiotowy czy specjalista od nauczania początkowego, W: Edukacja wczesnoszkolna, Red. B.Wilgocka-Okon, Warszawa WSiP 1979 s.258
- ³Program nauczania początkowego, Warszawa WSiP 1983 s.4
- ⁴J.Jerzak, Psychologiczne podstawy organizacji pracy w klasach niższych, "Życie Szkoły" 1973 nr 3
- ⁵E.Stucki, Edukacja wczesnoszkolna procesem stymulującym rozwój zdolności specjalnych, Bydgoszcz WSP 1983 s.136
- ⁶J.Jakóbcowski, O sprawności pedagogicznej początkujących nauczycieli, Bydgoszcz WSP 1973 s.21
- ⁷S.Wołoszyn, Nauczyciel i elementy wiedzy o nauczycielu, W: Pedagogika, Red. B.Suchodolski, Warszawa PWN 1985 ss.723 i 725
- ⁸J.Awgulowa, W.Świątek, Inscenizacja w klasach I-III, Warszawa WSiP 1984
- ⁹B.Mineyko, Improwizacje w klasach I-III, Warszawa WSiP 1984
- ¹⁰W.Okon, Tradycje i nowoczesność w nauczaniu początkowym, W: Edukacja wczesnoszkolna, red. B.Wilgocka-Okon, Warszawa WSiP 1979 s.21

- ¹¹A.Lewin, Ludzie czynu pedagogicznego, "Oświata i Wychowanie" 1982 nr 16 wersja B
- ¹²H.Semenowicz, Freinet w Polsce, Warszawa WSiP 1980
- ¹³W.Frankiewicz, Technika swobodnych tekstów jako metoda kształcenia myślenia twórczego, Warszawa WSiP 1983